

Esbjerg, min barndoms by

Af Hans Wulff.

Der er sikkert ingen, der har haft så god en anledning til at skrive om sin slægt og navnlig om sin by som jeg, idet jeg havde min gamle bedstefader, indtil jeg var 33 år, og mine forældre, til jeg var 52 år.

De mange historier og oplevelser, disse 3 har fortalt mig om nybyggerbyen Esbjerg, samt egne oplevelser i min barndom og ungdom har givet mig lyst til at nedskrive disse ting.

Jeg er indfødt esbjergenser, idet jeg er født på det gamle Hotel Esbjerg på Jernbanevej, nuværende Exnersgade, den 9/9 1887. Alle større begivenheder i mit liv er foregået i Esbjerg: Døbt som barn nr. 2 i Vor Frelzers kirke, konfirmeret der og viet der 2 gange. Jeg har været i postvæsenets tjeneste i 50 år på nær 1 måned, heraf ude i landet i 11 år, men 39 år på Esbjerg postkontor, som jeg forlod som overassistent i 1953.

Af det gamle »Hotel Esbjerg«s saga.

Da loven om Esbjerg havn var vedtaget i 1868, og der omtrent fra samme tid kom jernbane til Esbjerg, rygtedes det ud over det ganske land, at i denne ny-

byggerby var der sikkert guld at hente. Mange rundt omkring fra landets forskellige egne strømmede til og nedsatte sig her enten ved det ene eller det andet håndværk, alt som de nu mente passede bedst for dem eller deres familie. *Hans Wulff Petersen*, der for øvrigt havde levet sine barneår på Spangsberg Mølle, idet hans fader havde denne til 1852, havde i begyndelsen af 70'erne en gård i Vilslev ved Ribe. Han fik nu også mod på at drage til Esbjerg, hvor han bestemte sig for at bygge og drive et hotel.

Det er bleven mig fortalt, at der var nogle vanskeligheder med at få en passende grund, idet myndighederne modsatte sig, at hotellet blev bygget mellem den gamle jernbanestation og Hotel Spangsberg, for at det nye hotel ikke skulle påføre Hotel Spangsberg unødigt konkurrence. Man tilbød Hans Wulff den grund, hvorpå A/S Esbjerg Svineslagteri senere blev opført, men hotellet blev altså opført på den grund på Jernbanevej, nuværende Exnersgade, hvor resterne af det henligger den dag i dag. Denne grund blev købt af *Niels Christensen*, kaldet *Niels Esbjerg*. Hotellet blev opført og færdig til indflytning i 1874, men skødet blev først tinglyst og berigtiget den 6. januar 1877. I 7 år drev Hans Wulff hotellet som vært, men fra 1884 var sønnen *Chresten Wulff* medejer. Jeg har et billede af hotellet, som det så ud dengang: Nedgang til haven ved hotellets nordlige gavl og med en kørestald ved det sydvestlige hjørne. På kørestalden findes 3 reklamer: »Hotel Færgegaarden, Fanø — Køretøjer haves« — »Lund og Helles Krystal Margarine«. Det tredie er ulæseligt. På trappen ser man ejeren samt den senere ejer *Chr. Jensen* med familie, foran hotellet 4 tjenestepiger, den sidste længst mod kørestalden er den senere fru slagtermester *Pacharzina*, der

Hotel Esbjerg ca. 1888.

står en mand med en trækvogn, byens første bybud, *Ib Sørensen*, og vognen *Gine*. I øverste etage stikker landbrugsveterinær, dyrlæge *Claus Hansen* hovedet ud af vinduet.

I hotellet fandtes gæstestue, billardstue, 2 selskabslokaler og værelser til udleje. I kørestalden blev den første søndag i hver måned lagt gulv, og her var offentlig dans, maskerade eller hvad andet, der kunne forekomme. En sådan aften havde byens eneste politibetjent, gamle *Fahrner*, meget at gøre.

Ret ofte kom fra Norge en kæmpe for at bo på hotellet og hvile ud her mellem sine rejser, han rejste rundt og lod sig forevise. *Brustad* hed han, han var så høj, at han måtte bøje sig for at gå gennem en almindelig døråbning, han var meget taknemmelig, fordi man på hotellet redte seng til ham på 2 madrasser, der var lagt med enderne sammen. Det var et af de få hoteller, hvor han rigtig kunne strække sig i sin seng. En 2-krone kunne dumpe gennem hans fingerring, og i køkkenet tog han med lethed en pige på hver arm.

Hans daglige spadseretur gik ud over markerne nord om byen, ud i ensomheden, han indtog sine måltider inde bagved eller sammen med mine forældre. Far fortalte, at skete det, at der blev for livligt i skænkestuen om aftenen, bad far Brustad gå en vending gennem stuen, det hjalp altid på de oprømte gemytter, når den stoute kæmpe tog dem i øjesyn.

Foruden hotelvirksomheden havde far et agentur for rejsende fra og til Amerika via England. Engang kom en hjemvendt fra U.S.A., han gav far nogle frø til at så i haven. Om foråret blev de amerikanske frø puttet i jorden, og der kom nogle høje grønne planter, som hen på sommeren satte flere grønne frugter; om-sider blev disse frugter dejlig røde, der var ingen i byen, der kendte dem, men det opdagedes snart, at svinene gerne gad æde dem. At disse frugter kunne anvendes til menneskeføde, var der ingen, der tænkte på. Jeg tror nok, at det var de første tomater, der blev avlet i Esbjerg.

Hotellet var en af de første virksomheder i Esbjerg, der fik telefon, en mægtig stor en, der hang på væggen. Folk, der kom på hotellet, spurgte: »Hvad er det for en indretning?« og svaret var altid, at det var et apparat, hvor man kunne tale med andre, der havde et sådant. Far og mor havde en aftale med en gårdejer i Hjerting, han blev så ringet op, og da han var informeret om disse samtaler, havde han altid et svar på rede hånd, når der var nysgerrige, der talte til ham. De fleste blev så forbavsede, at de lod røret falde og sagde: »Hva' er'et her allerede!« (altså svaret).

På hotellet havde de på denne tid en tørret grisehale, der gik på omgang mellem hotellets gæster. Hang der et stykke overtøj i garderoben, puttede indehaveren af halen denne ned i en eller anden tilfældig lomme eller muffe. Når vedkommende havde forladt ho-

tellet og fandt halen, kastede han den ikke bort, men gemte den, til han en anden gang kom på hotellet, så kom den i et andet stykke overtøj. Den var kendt, og alle, der havde den, vidste, hvor de havde den fra. Min mor har fortalt mig historien om grisehalen, og hun sagde altid, når hun sluttede denne fortælling: »Det skete, at jeg oppe i byen eller i Varde, hvor vi dengang handlede meget, trak halen ud af min muffe, når jeg var inde i en eller anden butik.«

Som stamgæst havde hotellet en englænder, hr. Meyer. Han var smørgrosserer og boede under sine ophold her altid på Hotel Esbjerg. Undertiden, når han var på forretningsrejse til København, trak han halen op af lommen på sin rejsepels og udbrød da: »Ach, denn fordamte grisehale.« Han tog den dog altid med tilbage for at aflevere den på rette sted. Samme hr. Meyer var søndagsjæger, gik ud over markerne ad Tjæreborg til på harejagt, selvfølgelig uden tilladelse af nogen art. En søndag gik han på en mark i Tjæreborg, da ejeren kom imod ham og sagde: »Hør, min gode mand! her må De ikke gå på jagt.« »Det må jeg vel nok«, sagde Meyer, »hvem skulle forbyde mig det.« »Det forbyder jeg«, sagde ejeren, »det er mig, som ejer marken her.« Meyer smed sin jakke, tog sit ene øje ud, Meyer havde et glasøje, og sagde: »Kom an!« Ejeren blev så forskrækket over at træffe en mand, der kunne tage øjnene ud af hovedet, at han løb sin vej, men Meyer fortalte historien i Esbjerg. Samme herre byggede senere Meyers Villa, nuværende Exnersgade 27. Der er måske mange nulevende esbjergensere, der ikke aner, hvorfor denne ejendom har navnet Meyers Villa, men nu er det opfrisket her.

I faders hoteltid blev der flere gange afholdt rigsdagsvalg på hotellet, det var utroligt, hvad der på en sådan dag blev solgt af kaffepunche til 10 øre pr. stk.

70 kander = 140 liter brændevin udskænkedes på en sådan dag.

I de første år af den periode på 15 år, min slægt drev hotellet, var det ret svært med de daglige indkøb til hotellets drift. Der er vist ikke ret mange Esbjergborgere, der tænker på, at i disse tider måtte et hotel i Esbjerg foretage sine indkøb af fødevarer og drikkevarer, porcelæn og meget andet i Varde. Der var ingen forretninger i Esbjerg, der var så forsynede, at de var leveringsdygtige til et hotel.

I 1889 var Chr. Wulff ked af at drive hotelvirksomhed, hotellet blev for en tid bortforpagtet til en hr. *Posselt*, der senere blev restauratør på Tommerup jernbanestation, og den 26. november 1889 solgtes hotellet til *Chr. Jensen*, og Wulff flyttede til Nygårdsvej, hvor han havde bygget sig en gård, nuværende Nygårdsvej nr. 41. I min faders og Chr. Jensens hoteltid var Hotel Esbjerg et hotel, der blev besøgt af såvel byens som omegnens beboere, af tilrejsende og af badegæster, som der i disse åringer var mange af i Esbjerg. Den 19. december 1893 kom der en ny ejer af hotellet, *Chr. Thomsen*. Han var klar over, at hotellet trængte til en udvidelse. Kørestalden ved hotellets sydlige gavl blev erstattet med en tre-etages bygning med bagved beliggende store sal med balkon og scene samt en udvidelse af værelsesantallet. Under det nye hotel blev der nedlagt en flaske med følgende brev:

»I det Herrens Aar 1895, den 14. Maj, i Kong Christian den 9.s 32. Regeringsaar er dette Papir ved Grundstensnedlæggelse nedlagt af Ejeren Christen Thomsen og Hustru Ane.

Børn:

1. Thomas Christian Thomsen.
2. Christian Thomsen.

Esbjerg, min barndoms by

3. Jeppe Christian Thomsen.
4. Johannes Thomsen.
5. Carl Thomsen.
6. Magnus Thomsen.

Arkitekt: Hans Jensen Quist.
Tømmermester: Chr. Pedersen.
Murermester: Emil Boysen.
» I. P. Larsen.
Malermester: Brdr. Hansen.
Blikkenslager: R. Rosenkilde.«

Endvidere var der nedlagt i flasken en fortegnelse over hotellets daværende personale.

»Hotel Esbjergs Tjenerpersonale den 14. Maj 1895 ved Grundstensnedlæggelsen:

Fritz Würtz, Buffist.
Carl Tongsgård, Kelner.
Sedenius Madsen, Kelner.
Hans Simonsen Hansen, Havebetjent.
Hans Olesen, Avlskarl.
Christian Nielsen, Hotelkarl.
Hansine Beck, Stuepige.
Kristine Pedersen, Husjomfru.
Amanda Andersen, Barnepige.
Karen Pedersen, Opvaskepige.

Som nærværende ved Grundstenens højtidelige Nedlæggelse, Skriveren af disse Linier, Husets og Ejerens gode Ven.

Hans Nielsen, Udvandringsagent.«

Men ikke nok med, at Chr. Thomsen byggede den nye fløj, men langs denne og langs den gamle bygning blev i haven i første sals højde bygget en herlig bred veranda, og midt i haven en 8-kantet musiktribune, man må jo tænke på, at haven var anlagt og tilplantet i 1874, så der nu midt i 90'erne var ret høje træer og læ.

Den 16/3 1894 solgte Chr. Thomsen Hotellet til *A/S Arbejdernes Forsamlingsbygning*, for igen at overtage det den 21/9 1897. Chr. Thomsen drev så hotellet til 11/8 1901, da det blev solgt til *H. M. Caspersen*, der havde hotellet til 11/6 1907. Under såvel Chr. Thomsens som under Caspersens ledelse havde hotellet sin storhedstid. Haven blev udvidet til sin nuværende størrelse, bag i haven blev bygget en ny tribune med scene, rundt imellem træerne mange små dejlige lysthuse og endelig et langt træhus med dobbelt keglebane.

Min fader havde, da han solgte hotellet, sikret sig et par byggegrunde ved sydsiden af hotellets grund, hjørnet af Ribegade. Her byggede fader et par ejendomme, og hertil flyttede vi i august 1893. Her boede jeg i mine drengeår, og det siger sig selv, at for os drenge fra Jernbanevej blev Hotel Esbjerg, haven, keglebanen og meget mere jo nogle af vort livs store minder.

Langs den omtalte veranda var på buede gasrør anbragt små kulørte gaslamper, alle tribuner og lysthuse rundt mellem træerne var ligeledes behængt med lamper, så for os drenge var det som en Alladins hule at færdes i, når alt det var tændt, og musikken spillede op.

I 1907 afhændede Caspersen hotellet, der i de følgende år ofte skiftede ejer. I 1918 solgtes hotellet af slagtermester *Herts* og vognmand *Berg* til et firma *Hassing og Poulsen*, der drev forretning i ejendommen indtil 1929, da både forretningen og ejendommen overgik til *Chr. Christensen*, der senere afhændede den til en datter. I august 1940 nedbrændte den nyere del, salen, men den blev opført i sin nuværende skikkelse.

Hotel Esbjerg, mit fødested og til dels mit barn-

domshjem, findes ikke mere på Jernbanevej — nuværende Exnersgade, men det glæder mig meget, at navnet »Hotel Esbjerg« er genopstået i navnet »Hotel Esbjerg, Højskolehjem« i Skolegade.

De gamle esbjergensere.

På det tidspunkt, hvor arbejdet på havnen tog sin begyndelse, var der tre faste holdepunkter, som var kendt af samtlige beboere i miles omkreds, det var Strandby Kro, Spangsbjerg Mølle og Esbjerggårdene. Uden om disse havde vi Gammelby, Jerne, Boldesager, Rørkjær og længere ude Nourup, Vældbæk m. m.

Fra Strandby Kro var der overfart til Fanø. Vi kommer ikke udenom, at beboerne af disse randstater har haft en ikke ringe indflydelse på det senere Esbjerg og befolkningen her, men det ser ud til, at det særligt er de vestlige beboere, der har haft den største betydning for nybyggerne. Fra Boldesagerbeboerne, *Gyde Pedersen* og fra sognefogdens gård er der næsten ingen familier tilbage her. Kun en datter af *Gyde Pedersen* bor endnu på gården, og sognefoged *Chr. Pedersen*'s søn bor ligeledes i Esbjerg. Går vi videre til Rørkjær med familierne *Hans Hansen*, nord for landevejen, nu Storegade, er der kun en enkelt datter i København, gårdejer *Chr. Madsen* har sikkert ingen efterkommere i Esbjerg, og familien *Silladsens* børn er alle døde, der var 6 sønner og en datter. Mig bekendt findes der kun en sønndatter af familien *Silladsen* her i Esbjerg. Esbjerggårdene, som jeg senere skal komme tilbage til, har slet ingen efterkommere i Esbjerg. *Laust Spangsbjerg* i Roskilde har i 1934 skrevet en bog om slægten Spangsbjerg. Efter denne bog er den første, der får nogen virkelig betydning for Es-

bjerg, *Morten Christensen Spangsbjerg*, født i Strandby Kro i 1835 og død i Esbjerg i 1891.

Morten Spangsbjerg overtog kroen efter sin fader, Chr. Mortensen, og blev i 1863 gift med *Cecilie Lauridsen* fra Endrup Posthus Kro. Hun var kun godt 20 år, da hun drog ind som kone i Strandby Kro. — Krigen i 1864 og de sidste år i kroen under Esbjerg havns bygning stillede store krav til en krokone, og ikke mindre blev kravene, efter at hendes mand i 1873 havde bygget Hotel Spangsbjerg. Hotelejer Spangsbjerg var altid i første række, når det var Esbjergs vel, det drejede sig om. Mange sager har fået sin afslutning ved hans mellemkomst, såsom flytning af Skads herreds kontor fra Varde til Esbjerg, hans medvirken ved at skaffe Esbjerg et apotek, kirke, realskole m. m. vil endnu være flere esbjergensere i frisk minde. Morten Spangsbjerg havde 12 børn, hvoraf flere blev gift ind i de tilflyttede Esbjergfamilier, jeg skal lige nævne *Mariane* gift med toldforvalter *Tornø*, *Christine* gift med slagteridirektør *Nordland* og *Alice* gift med slagteridirektør *Okholm*. Disse 3 ægtemænd kom hver på sin vis til at betyde meget for det opvoksende Esbjerg.

Morten Spangsbjerg havde en tante, *Ane Medine*, født i 1814, der kun 18 år gammel blev gift med *Andreas Pedersen* i Spangsbjerg Mølle. Andreas Pedersen var enkemand og havde 3 børn i første ægteskab med *Johanne Henrikke Wulff*. Den ældste af de 3 var sønnen *Hans Wulff Petersen*, der som nævnt foran i flere år havde en gård i Vilslev, og som sammen med sin søn byggede Hotel Esbjerg på nuværende Exnersgade og flyttede hertil i 1874. Den næstældste af Andreas Petersens børn var en datter, der blev gift med en *Barkentin* fra Damsmark, han blev Esbjergs første bager og medlem af det første sogneråd. En af Barkentins døtre, *Johanne*, blev gift med en købmand

Noack i Ribe, hun blev således moder til nu afdøde biskop Noack i Haderslev. Den tredje datter fra Spangsbjerg Mølle blev gift med en købmand Jensen i Farup, flyttede senere som enke til Esbjerg og boede her i mange år, en søn med navneforandring til Sloth hører vi senere om under skolevæsenet.

Den nordligste af Esbjerggårdene beboedes dengang, det var i 80'erne, af *Niels Christensen*, kaldet Esbjergkongen, han fik tilnavnet Esbjerg og kaldtes aldrig andet end *Niels Esbjerg*. Sønnen herfra er død, og børnebørnene er forlængst flyttet andre steder hen. Den vestlige af Esbjerggårdene beboedes i min barndom af *Heinrich Pogge*, i daglig tale hed han Pogger, men i beskrivelser og på hans gravsten på den gamle kirkegård kaldes han Pogge. Efter disse to er der ingen efterkommere. Som barn kom jeg daglig hen i Pogges stald eller ind til fruén for at få et eller andet, en kage, et æble, eller hvad der nu kunne vanke. Jeg husker ikke, om det var hr. og fru Pogges sølv- eller guldbryllup, men vi børn fra nabolaget var inde for at se på anstalterne til et sådant stort gilde. I gården havde de en mand gående, der hed Poul, han var måske karl i gården, men vi kaldte ham altid for en tusindkunstner, for det var utroligt, hvad han kunne finde på, også for at glæde os børn. I anledning af gildet havde han lavet en lille lampe oven over brudeparrets plads, og når han et øjeblik gik ind i den anden stue, brændte det oppe i lampen, og vi syntes jo alle, det var et vidunderligt skønt lys. Det var i hvert fald det første elektriske lys, der var tændt i Esbjerg.

Efter salget af Hotel Esbjerg byggede far en gård på Nygårdsvej, og når jeg tidligere har fortalt dette for folk, man sådan gennem årene har snakket med, tror disse straks, at det er Nygården, der er tale om, men Nygården har aldrig været faders ejendom, den

tilhørte landinspektør *Madsen*, den senere familie *Mandal* her i byen. Nej, fader byggede ved siden af Nygården, det nuværende Nygårdsvej 41. Vore marker strakte sig ned langs Nygårdsvejs bebyggelse, langs Boldesagergade, nuværende Nørrebrogade, Haraldsgade og vestsiden af Torvegade, tværs over Torvegade og igen ned til Nygårdsvej. Desuden hørte til gården en eng ved Ribe, engen samt en båd, en evert, kan jeg huske den kaldtes, havde far sammen med gårdejer *Silladsen* i Rørkjær, men dette skal jeg senere komme tilbage til.

Da vi skulle flytte fra hotellet, var gården ikke færdig endnu, og vi kom så et kort stykke tid til at bo Nygårdsvej nr. 33. Disse to flytninger har været den ene om foråret, den anden om efteråret 1888. Vi boede altså på gården til foråret 1894, og selv om jeg kun var 6½ år, kan jeg erindre forskellige ting fra denne periode. Mine erindringer fra Nygårdsvej må deles i 3 dele, det, jeg husker klart, det, der er mere dunkelt for mig, og det, andre har fortalt mig om denne periode af mit liv. Det står således ganske klart for mig, at vi foruden bedstefader også havde en gammel kone boende hos os. Da fader og moder i 1884 blev gift, havde de 2 gamle koner boende hos sig på Hotel Esbjerg, min faders mor og hans bedstemor, men da fars mor døde i Esbjerg i 1885, kan det jo ikke være hende, jeg kan huske, det må derimod have været faders bedstemor, min oldemor, der døde i Esbjerg den 22/1 1890, *Kirstine Larsdatter*, født i Vilslev. Jeg har altså været 2½ år, da hun døde, og jeg vil ikke sige, at jeg kan huske, hvordan den gamle kone så ud, men det forekommer mig, at jeg kan huske, jeg stod på en skammel ved hendes seng og havde mit legetøj på hendes dyne, jeg kan endnu i erindringen genkalde mig dette. Heste, køer og andre dyr på gården erindrer jeg

intet om, vi havde som regel 18 køer og 4 heste, derimod husker jeg vor hund »Monny«, måske fordi jeg havde et billede af den. Der var en kæmpehøj på vor mark, fra den nordre side var den udgravet og afstivet, således at den kunne benyttes til vognport for arbejdsvogne. Da den af senere ejere blev sløjfet, blev der opført en villa på stedet, Villa Elsa kaldet, det er den villa, hvor nu pastor *Iversen* bor, altså Skjoldsgade 2. Lige vest for stuehuset, hvor nu vandtårnet (jerngryden) er beliggende, havde vi en dejlig blomsterhave. Over for vore vinduer på Nygårdsvej var der en granplantage med gange og med et lysthus, beplantningen tilhørte skibsbygmester *Dahl*, træerne blev fældede, fordi grunden så lettere kunne sælges til byggegrunde, og lysthuset blev flyttet ud til østre badeanstalt og blev en del af denne. Det er bleven fortalt for mig, at der var så små, lave huse mellem Nygårdsvej og den øvrige by, at man fra vore vinduer kunne se helt ind i Skolegade. Overlærer *Jensen Sloth*, der hørte til vore bedste venner, boede i brugsforeningens nuværende ejendom i Skolegade, den gamle skole. Når familierne ønskede hinandens besøg om aftenen, blev der hængt et stykke stof i et eller andet vindue, det var en invitation, og den blev næsten altid forstået. Jeg kan huske vore folk. En karl, vi havde i mange år, var flyttet med fra hotellet, *Simon Sørensen* hed han, en pige, *Marie*, en anden, der hed *Abelone*, og en barnepige, *Karen*. Jeg kan huske, at jeg 5 år gammel var med til det første juletræ på Esbjerg Højskolehjem i 1892. Da der blev holdt juletræ i 1893, boede vi ikke mere på Nygårdsvej, men i *Exnersgade*. Vi var til juletræ, vi morede os og tænkte slet ikke på vejret. Da juletræet var forbi, og vi skulle hjem, var det bleven snefygning, og det knøg, så det var umuligt for os at komme hjem, helt ud på landet, fra Skolegade

til Nygårdsvej, for det var altså dengang helt ude på landet. Jeg syntes jo, det var vældig morsomt at bo på hotel, jeg tænkte ikke over, at jeg i sin tid var født på et hotel.

En bestemt periode husker jeg meget godt, jeg fik difteritis, vi havde dengang ikke noget sygehus i Esbjerg, der blev talt meget om, at jeg skulle køres til Varde og indlægges der, men så blev det ordnet således, at jeg blev interneret på et loftsværelse. Bedstefader passede mig om natten, og om dagen havde vi en sygeplejerske frk. Sand. I den tid jeg var smittefarlig, måtte vi ikke sælge mælk ved stalddøren, som man brugte dengang. Mælken blev sat op, skummet, og så kærnedede vi smør hver dag. Smørret måtte vi godt sælge, og al den skummetmælk og kærnemælk var jo en lækkerbiscen for grise og kalve.

Vi havde et stort og to mindre loftsværelser, om sommeren blev disse værelser lejet ud til badegæster, der boede hos os i længere perioder, jeg kan endnu huske navnene på 4 sådanne gæster, alle fra Sønderjylland: Sara Viuf, Thora Bjørnshauge, familien Fuglsang og familien Sump.

På gården på Nygårdsvej er begge mine brødre født. I 1894 solgte min fader gården til *Terman Block*, og vi havde således intet at bo i fra april til september. Far lod opføre en ejendom i Exnersgade, nuværende nr. 43, senere byggede vi også nr. 45, men da vi boede der, var det nr. 25 og 27. Exnersgade er jo blevet forlænget med et stykke, der går fra Teglværksgade og ned til vandet.

Sommeren 1893 boede vi i Norgesgade nr. 7, en lille ejendom, der tilhørte tømremester *Chr. Petersen*, som byggede for far i Exnersgade.

Medens vi endnu boede på Nygårdsvej, begyndte jeg at gå i skole, nemlig i Danmarksgade nr. 14 hos

lærerinde frk. *Kristine Pedersen* i en efter datidens og Esbjergs forhold ret stor privatskole. Inden jeg kom ud af denne skole og over i realskolen efter sommerferien i 1899, var jeg kommen op i 7. klasse.

I efteråret 1894 flyttede vi ned i Exnersgade igen i vort eget nye hus. Far havde vel på dette tidspunkt tænkt sig at ville leve af et agentur med salg af billetter til Amerikarejsende, jeg tror, det var Amerika Linnien, det hed dengang, og så salg af cykler, der var i hvert fald kontor med et stort vindue passende til en sådan forretning. Kælderlokalerne var lejede ud til mineralvandsfabrikken Neptun ved Skødt og Buck. Her nede på denne fabrik tjente jeg ikke så få penge, dels som flaskeskyller, dels ved at betjene aftapningsmaskinen og klæbe etiketter på flaskerne.

Efterhånden som tiden gik, kneb det for far, og vi overtog selv butikken i kælderen, som var bleven indrettet ved siden af mineralvandsfabrikken, senere ophørte fabrikken. Butikken blev flyttet ind i det lokale, hvor fabrikken havde været, og vi selv flyttede ned i kælderen, hvor vi drenge faktisk havde et herligt barndomshjem. Vi havde en dejlig have med store træer, ude i bagbygningen et værksted med høvlebænk og værktøj, og ikke mindst havde vi en gammel rar bedstefar, der underviste os i, hvordan de forskellige ting skulle bruges, ved århundredskiftet var bedstefar ca. 75 år, men rask og stadig fuld af historier og oplevelser fra tidligere tider.

Alt imens var Esbjerg jo ved at vokse op til et rigtigt bysamfund, vi havde fået rådhus i 1892, skoler blev opført, vandtårn og meget andet. I 1899 havde vi fået en rytterstatue på torvet af Christian den 9. til afløsning af den gamle vandpost, men endnu havde vi jo de fæle overgange over banen ved Kongensgade og ved Nygårdsvej med led, ledvogtere og vogterhuse.

Men vi boede jo godt derude på Jernbanevej, husk, vi boede ved siden af Hotel Esbjerg, vor have var nabo dertil, kun et stakit, og et nu, så var vi inde i Hotel Esbjergs have, undertiden, når et søm tog i, med et hul på bukserne; det var jo ikke altid, vi havde penge til at komme ind ad hovedindgangen for; det varede ærlig talt ikke ret længe, inden vi drenge blev faste keglerejsere på hotellet, og så var det jo ikke nødvendigt at klatre over stakittet og risikere buksebagen. Jeg må også her fortælle, at Hotel Esbjerg med den dejlige have og med de store træer, som fader og bedstefader havde plantet i 1874, nu rigtig var egnet til store fester, majfester, grundlovsfester og ikke mindst til det årlige dyrskue, som altid blev holdt på Hotel Esbjerg. Ud mod Fyensgade var der ingen bygninger i vejen for, at haven på en sådan dag kunne udvides, hele det stykke af Fyensgade fra Ribegade til Baggesens Allé blev benyttet til festplads, hele baghaven til gøgl og karuseller, vi havde jo dengang karuselejer Chr. Toft boende i byen, og han skulle nok sørge for, at der var noget, folk kunne more sig over. Da vi kom derned at bo i 1893, var der ret åbent rundt omkring os, Chr. Esbjergs ejendom var ikke bygget dengang, ingen ejendomme i Ribegade mellem Exnersgade og Fyensgade, nord for os var hotellet og overfor den gamle station og DSB's pakhuse, det var vore nærmeste genboer og naboer.

Omkring 1900 kom Esbjergs første bybus i gang, en buslignende hestevogn med indgang fra en perron bag på vognen, en slags veranda til stående passagerer og en konduktør. Her var også en klokke, han kunne ringe med, når der var afgang. Den kørte fra banegården, langs Exnersgade, op ad Kongensgade, forbi Hotel Spangsbjerg til Tivoli. Pris 10 øre til Spangsbjerg og 20 øre helt ud til Tivoli, det var værten derfra, der

havde fået bussen sat i gang, den fik efterhånden navnet »Stærkassen«, fordi kusken hed *Stær*. I 1904 blev den nye jernbanestation taget i brug, men om dette vil jeg skrive i et nyt afsnit, som jeg kalder:

En ansigtsløftning i Esbjerg for 60 år siden.

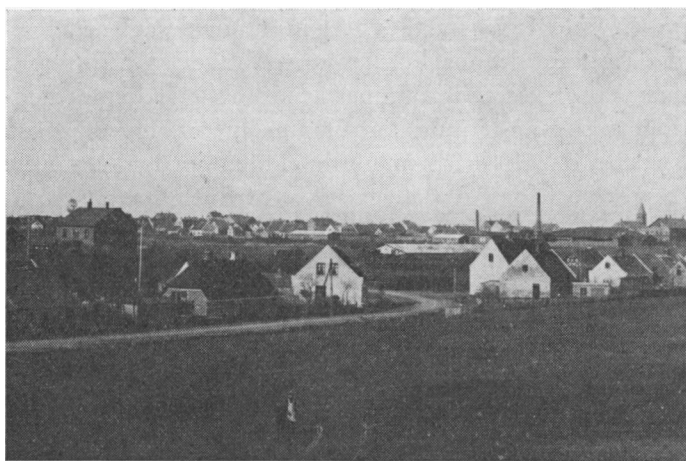
Den gamle bro ved Frodesgade blev taget i brug lørdag den 7/11 1903 og tunnelen ved Borberggade den 21/4 samme år. Jeg må straks fortælle, at Jernbanevej ved samme lejlighed blev omdøbt til Exnersgade, og at Jernbanegade med den i 1960'erne mægtige trafik overhovedet ikke eksisterede, og at Skolegade kun var ført igennem til Østergade. Denne, altså Østergade, var ud mod jernbanepladsen kun bebygget fra Kongensgade op til Østre skole samt nogle enkelte bygninger omkring Nygårdsvej. Resten af den østre side af Østergade var grønne marker. Tværs over de grønne marker og over Østergade var anlagt et jernbanespor fra banens spornet i en bue ind i slagteriets gård, nu Museumspladsen. Sporet var ikke indhegnet og var ikke forsynet med led eller andre sikkerhedsforanstaltninger. Omtrent ud for Norgesgade var der ind til baneplassen en låge, der næsten aldrig var aflåset. Denne smutvej, tværs over jernbanen, benyttede vi drenge fra østerbyen ofte til og fra skole. I den sydlige ende af jernbanepladsen gik Kongensgade over banen og svingede om ad Jernbanevej, her ved overskæringen var et vogterhus, og bommene blev sænket, når der skulle vogne op eller ned til havnen. Havnesporet gik langs med Østre Havnevej og havde 6 overkørsler, vogterhuset blev i mange år passet af en *Ernst Vende*.

I den nordre ende af jernbanepladsen var der mere trafik, her løb togene jo ud og ind ligesom nu, men

der var dengang ingen remise i den nordlige ende af stationspladsen. Lokomotivremisen var beliggende ved Kongensgade. Nygårdsvej var forbundet med Jernbanevej og Storegade, der dengang hed Jernevej, også her var et ledvogterhus, dette findes endnu på Nygårdsvej, men ombygget og benyttet til andre formål. Sådant omtrent så der ud omkring jernbanepladsen ved århundredskiftet, da tunnelen ved Borberggade og broen ved Frodesgade blev åbnet for trafik. Det siger sig selv, at østerbyens beboere, altså Jernbanevejs beboere fik ca. 150 meter længere vej for at komme i forbindelse med den øvrige by, og det enten de ville syd eller nord om jernbanepladsen. Der blev da også straks arbejdet på at få en bro tværs over eller en tunnel under pladsen fra Jernbanevej, omtrent ud for Ribegade og over til den nye Jernbanegade. Såfremt der dengang samtidig med den nye banegårds åbning var bleven lavet en sådan tunnel-underføring, kunne den samtidig have tjent som perronundergang mellem 1. og 2. perron. Østerbyens beboere kom så langt med planerne, at der blev udarbejdet en ansøgning underskrevet af 400 østboere, og den blev forsynet med anbefaling fra 20 større næringsdrivende i byen. Det var en aftale med daværende folketingsmand Slesbager, at ansøgningen med byrådets anbefaling skulle indsendes til ham, der havde lovet os at fremlægge den på tinge. Desværre blev det ikke til noget med byrådets anbefaling. Da andragendet kom ind i rigsdagen, havnede det i et udvalg, og der hørtes aldrig noget som helst om sagen.

Den nuværende banegård blev indviet søndag den 21/2 1904 og blev taget i brug den 28/2 1904. Blandt gamle billeder fra før broen og tunnelen har jeg et, der er fotograferet fra marken, hvor nu Storegade går op på broen. Man ser Storegadesvinget om til den gamle

Esbjerg, min barndoms by

Esbjerg ca. 1900, set fra marken, hvor nu Storegade går op på jernbanebroen.

Jernbanevej. Endvidere ses de 4 ejendomme, som endnu findes ved siden af broen. Yderst til højre i billedet det gamle svineslagteri med de to skorstene og kontorbygningen, det nuværende museum. Ser man om ad Jernbanevej, får man straks øje på en bygning i 2 etager, den var dengang embedsbolig for stationsforstanderen, nu benyttes den som bolig for andre af jernbanens funktionærer. Over taget skimter man melhandler *Pedersens* vindrose i Kongensgade 24, lidt længere henne på Jernbanevej ses den nordre gavl af den gamle banegård, træbygningen. På billedet skimter man den østre ende af Børsens nuværende ejendom. Man ser også enkelte ejendomme i Danmarksgade, nemlig nr. 13 og 22. Den store kvist på nr. 22 ses tydeligt. Skolegade 27 er også klar at se og længere fremme mejeriets skorsten og Vor Frelzers kirke. Foran i billedet ses en lav, aflang bygning, der var beliggende mellem jernbaneplassen og Østergade, tværs over den

nuværende Jernbanegade. Ejendommen var så lav, at vi drenge let kunne komme op på taget og trille bold over tagrygningen. I min barndom hed denne ejendom aldrig andet end Petroleumslageret. Jeg må også fortælle om, hvorfra man fik al den jord, der skulle bruges vest for Kongensgade for at flytte havnesporet, der dengang gik langs Østre Havnevej med en mængde led og overskæringer, hen på den plads, hvor det nu ligger, og hvorledes man fik jorden transporteret hertil.

Langs Rosenvængets Allé mellem jernbanens østside og denne var der masser af jord. Stationsforstanderens dejlige have i Exnersgade måtte ofres, gennem denne og langs Exnersgade blev der lagt et arbejds- spor, og så blev jorden kørt på tipvogne ud til Borgergade og ud til den nuværende dæmning, hvor nu havnesporet fører ned til havnen. Utallige gange om dagen blev dette spor befærdet af tipvognstoget og den lille maskine »Grisen«, og mange ture fik vi Jernbanevejsdrenge på den lille »Gris«.

Efterhånden blev jordarbejdet færdigt ved Borgergade, men så skulle brobygningen gå for sig, og det var også interessant at se på, når de gloende nitter kom op af hullerne og hele broen på denne måde blev nittet sammen, så den dannede et stærkt hele, der kunne bære selv de sværeste tog.

Det er ganske morsomt at tænke på den mægtige udvidelse af jernbanens spornet, der er sket, siden bro og tunnel er taget i brug, fra århundredskiftet og til nu. Stationspladsen ophørte ved Kongensgade, og havnebanen gik ned langs Østre Havnevej, forbi Pagh og Quist Pedersen, nu Jørgen Colding, Fanøhus og smørpakkeriet og faktisk ophørte ved Vestre Havnevej og vejen til Fanøfærgen. Nu i 1964 strækker jernbanens og havnens rangerspor sig fra norden for re-

misen og helt ud til oliebeholderne på Ny Havn, en mægtig udvidelse i de svundne 60 år. Det er bleven mig fortalt af min bedstefar og hans samtidige, at der midt på marken, der nu er jernbaneplads, før jernbanen blev anlagt, boede en gammel kone, »Gamle Lisbeth«. Om hende blev der fortalt, at hun var »synsk«, hun kom ofte over på Esbjerggårdene og beklagede sig over, at det var umuligt at sove og få ro, fordi der var så meget lys omkring hendes lille hus med megen rummel og fløjten og alskens spektakel. Det var jo lyset og støjen fra den senere jernbaneplads, hun allerede da kunne se! Om Lisbeth er det også fortalt, at hun en morgenstund kom ind i et hjem, hvor der sad 3 à 4 gårdejere og talte sammen. De var alle medejere af Jerne Mølle, og Lisbeth kunne høre, at det, de drøftede, var nedsættelse af brandforsikringssummen for Jerne Mølle. Gamle Lisbeth sagde til dem, at det skulle de ikke gøre, da hun i drømme havde set møllen brænde. De tog dog intet hensyn til hendes råd, men nedsatte summen. Knap et år efter, ved juletid, slog lynet ned, og møllen brændte.

Da den nye jernbanestation var taget i brug i 1904, og vor forbindelse med den øvrige by var forlænget i begge ender af jernbanepladsen, var glansen vel nok forsvunden fra Exnersgade og østerbyen. Den gamle lokomotivremise, der før var beliggende ved Kongensgade, blev flyttet ud på banken nord for byen, her arbejdede daglig ikke så få mennesker. Men endnu havde vi jo markedsstaldene i den sydlige del af jernbanepladsen langs med Exnersgade. Markedsstaldene var skyld i, at der lige overfor kunne trives to gæstgiverier, *Nissens* og *Sands*, den første er der endnu, den anden er flyttet ned i Skolegade og drives den dag i dag.